

Magnus Tessing Schneider & Meike Wagner (eds.), *Performing the Eighteenth Century: Theatrical Discourses, Practices, and Artefacts* (Stockholm: Stockholm University Press, 2023). 312 s.

Elizabeth Svarstad, Norges musikkhøgskole

Hva kan kunstnere lære av teatervitere når historiske verk skal fremføres på scenen i dag? Hva kan teatervitere lære av dagens kunstnere når en skal forsøke å forstå historiske verk og fortidens praksiser? Hvordan påvirkes det moderne publikums opplevelse av en forestilling når den spilles i et historisk teater? Hvordan opplever vi rekonstruksjoner av produksjoner fra fjern fortid rent estetisk? Disse spørsmålene forsøker forfatterne av *Performing the Eighteenth Century: Theatrical Discourses, Practices, and Artefacts* å besvare gjennom 13 kapitler og en rekke interessante innfallsvinkler fra både et forsker- og kunstnerståsted.

Antologien inneholder artikler som presenterer funn fra forskningsprosjektet 'Performing Premodernity: Exploring Cultural Heritage through the Drottningholm Court Theatre,' som ble gjennomført i perioden fra 2013 til 2018 ved Institutionen för kultur och estetik ved Stockholms universitet.

En stor og betydningsfull del av forskningsarbeidet har vært praksisbasert. Medlemmer av forskningsgruppen har utforsket, undersøkt, prøvd, reflektert og diskutert lyssetting, kostymer, bevegelse, dans, akustikk, stemme og musikk i de praktiske scenekunstneriske prosjektene de gjennomførte. De har undersøkt på hvilke måter slike faktorer spiller sammen i en scenekunstproduksjon, og de gjennomførte og medvirket i en rekke workshops og oppsetninger i arbeidsperioden.

Forfatterens mål med boken har vært å introdusere nye perspektiver og begreper for de akademiske og kunstneriske diskurser innen teatrets historiografi og for historiske og historisk informerte teaterpraksiser. Gjennom en kombinasjon av teoretiske essays, debattartikler, historiske case studies, workshop- og konferanserapporter, intervjuer og foredrag har gruppen forsøkt å få frem forskningsprosjektet dialogiske karakter.

<https://doi.org/10.7557/4.7687>

Copyright: © 2024 The Author(s). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Boken har tre deler. Del 1 består av fem artikler som behandler teoretiske problemstillinger, del 2 har fem artikler som behandler problemstillinger av mer utøvende og praktisk art, og del 3 består av tre tekster som omhandler ulike tilnærminger til det å opptre på Drottningholms slottsteater.

I del 1 får leseren god innsikt i prosjektets teoretiske rammeverk, metode, gjennomføring og forskernes posisjon og refleksjoner. Jette Barnholdt Jensen har redegjort for det greske begrepet *kairós*, og belyser arbeid med historisk oppføring av opera og teater som det å gjøre noe som passer til en spesiell tid, en spesifikk anledning og det aktuelle publikum. Teksten gir et interessant og nyttig perspektiv for det utforskende arbeidet som blir presentert og diskutert i de øvrige artiklene i boken.

Meike Wagner redegjør for en historiografisk prakseologi – en inngang til praktisk kunnskap om teaterhistorien. Med teori fra praksisbasert forskning, tauskunnskap, dansevitenskap og performance-teori diskuterer hun betydningen av praksis og kroppslig kunnskap. Hun understreker viktigheten av en god balanse mellom gleden ved å ta del i en forestilling og ønsket om å tilegne seg kunnskap og forståelse for hva det er som skjer nettopp mens man opplever en scenekunstproduksjon. Som teaterviter må man føre dialog med seg selv og hele tiden være seg bevisst ens subjektive og objektive posisjon i forhold til materialet.

Wilmar Sauter diskuterer forholdet mellom et historisk teater, et klassisk repertoar og nåtidige utøvere. Han presenterer det han kaller en estetisk historisitetsmodell, som viser samspillet mellom kontekst, estetikk, artefakt og arkiv, kunstner og publikum samt det visuelle og auditive i en oppføring.

Magnus Tessing Schneider anvender Jan Kotts teori om samtidighet og hevder at gjenskaping av historiske praksiser heller fremhever enn står i veien for forholdet mellom det som foregår på scenen og et nåtidig publikums opplevelse. Samtidighet som en opplevelse i øyeblikket åpner for å være til stede i rom og tid og at kunstneren, som trer inn i det historiske, umiddelbart inviterer publikum med seg.

Mark Tatlow tar for seg den dramatiske kantaten *Arianna a Naxos* av Joseph Haydn, stykkets oppføringshistorie og har gode betraktninger rundt spenningen mellom historisk informert oppføringspraksis, det særegne musikalske uttrykket og utøverens ønske og spillerom til å nå publikum på et emosjonelt nivå.

I denne første delen av boken gjør forfatterne grundig rede for sitt teoretiske og metodiske grunnlag og utgangspunkt. De er samtidig forholdsvis åpne og eksemplifiserer de teoretiske forankringspunktene med sine subjektive opplevelser i løpet av forskningsarbeidet og prosessene med de ulike sceniske produksjonene. Forskernes egne erfaringer og refleksjoner gir leseren gode innblikk i praksisene som ble utforsket og er innsiktsfull og fornøyeelig lesing.

I bokens del 2, som inneholder fem mer praksisorienterte artikler, tar Petra Dotlačilová i sin tekst utgangspunkt i en workshop som forskningsgruppen arrangerte på Ulriksdals teater i 2017 der de utforsket forholdet mellom lys, kostyme, bevegelse og dans. Noen av observasjonene kan virke noe innlysende, men teksten er informativ og spennende, og illustrasjonene og fotografiene viser et imponerende arbeid med å skape anvendelige kostymer med utgangspunkt i et grundig arbeid med kildene.

Maria Gullstam diskuterer ulike problemstillinger rundt prosjektets arbeid med Rousseaus *Pygmalion*. Hun holder sammen Rousseaus intensjoner med prosjektgruppens produksjon og presenterer gjennomgående sine egne refleksjoner over prosessen.

I Dotlačilová's andre artikkel går hun inn i et skjæringspunkt i historien, når Jean-Georges Noverre i 1760 kritiserte kostymetradisjonen for ikke å ta tilstrekkelig hensyn til stykkets tema og roller, men i stedet fulgte motebildet. Med utgangspunkt i Noverres revolusjonerende ideer og Rousseaus smak for enklere drakter, samt egen research designer Dotlačilová kostymer til prosjektgruppens produksjon. Vakre fotografier understreker hennes konklusjon om at historisk informerte kostymer har implikasjoner for sangernes fremføring og fysiske uttrykk og betydning for hvordan vi kan forstå estetikken i et historisk verk.

De to siste tekstene i bokens andre del er transkriberte samtaler mellom prosjektets forskere og medvirkende kunstnere. I samtalene får leseren et rikt og interessant innblikk i utøvernes opplevelser av å delta i prosjektet og samarbeide med gruppens akademiske forskere. Gjennom forskernes spørsmål og kunstnerens svar oppstår en verdifull innsikt som sjelden gjøres tilgjengelig hverken i forskning eller i scenekunst.

Bokens tredje del dreier seg om selve Drottningholms slottsteater som spillested for operaforestillinger. Wilmar Sauters tekst omhandler en oppsetning av *Don Giovanni* i forbindelse med slottsteaterets 250-årsjubileum i 2016. Forestillingen var regissert av Ivan Alexandre og ble dirigert av Marc Minkowski og var altså ikke en del av prosjektgruppens sceniske oppsetninger. I Sauters analyse diskuterer han ulike utfordringer med produksjoner som, i motsetning til prosjektgruppens fokus, ikke arbeider innenfor historisk informert praksis og dermed ifølge Sauter ikke på samme måte forholder seg til scene og sal og lar lokalet spille med i forestillingen. I hans syn mister man dermed noe av den kontakten som kan oppstå når man utnytter potensialet som ligger i selve rommet. Akkurat denne artikkelen skiller seg litt fra de øvrige idet den er nokså klart kritisk til at produksjoner av kunstnere som er utdannet og arbeider innenfor regiteatertradisjonen oppføres på et historisk teater som Drottningholm. Det er ikke helt klart for meg om standpunktene i denne artikkelen representerer hele gruppens synspunkt, men den gir

et godt perspektiv på prosjektet “Performing Premodernity” utgangspunkt og formål, nemlig å utforske hvordan en scenekunstproduksjon kan forholde seg til mulighetene og begrensningene en historisk teaterscene gir. De to siste kapitlene er et sammendrag fra en paneldebatt og en transkripsjon av David Wiles’ keynote-presentasjon (med sceneanvisninger) fra en av prosjektets konferanser på Drottningholms slottsteater i juni 2016.

En av denne antologiens største styrker er synliggjøringen og tilgjengeliggjøringen av deler av prosessen både i forskningen og det performative. Når vi leser vitenskapelige tekster eller ser en forestilling, er det et ferdig resultat eller produkt som presenteres. At prosessen og de medvirkendes refleksjoner rundt den kunstneriske utformingen og utforskningen underveis gjøres tilgjengelig, er særlig interessant og gir et verdifullt innblikk i arbeidet. Tekstene viser tydelig gruppens styrke i sammensetting av kompetanse og erfaring. Gleden og entusiasmen over å arbeide med praktisk utforskning skinner igjennom i løpet av boken, og som leser blir jeg engasjert og interessert i tankene de gjorde seg, hvilke valg de stod overfor i løpet av de ulike prosessene og hvordan de fattet avgjørelser.

Boken inneholder flotte illustrasjoner og vakre bilder fra både kildematerialet og de sceniske oppføringene prosjektgruppen gjennomførte. Fotografiene gir leseren en forståelse av scenerommet og aktørene og blir verdifulle referanser til tekstenes behandling av forholdet mellom faktorer som scenerom, lys, kostyme, posisjoner og utøvernes plassering i forhold til hverandre. Boken har et godt noteapparat, og utformingen med fotnoter i marginen er oversiktlig og anvendelig, spesielt når boken leses online. Flere steder i boken oppgis en lenke til videoopptak fra de tre fremføringene av *Pygmalion*. Det er et svært berikende supplement til tekstene som refererer til forestillingen, og jeg hadde stor glede av å se filmene. Imidlertid skulle jeg ønske at filmene var mer direkte tilgjengelig og av høyere videokvalitet.

Jeg mener antologiens forfattere har mestret å formidle på svært gode måter hvordan de arbeidet med målsettingene for prosjektet. Tekstene gir et solid innblikk i samspillet mellom det akademiske og kunstneriske arbeidet og utvekslingen mellom de to gjennom prosesser med de ulike iscenesettelsene og utforskningen av for eksempel aktørenes plassering på scenen, lyssetting og kostymer. Spørsmålet om hvordan et moderne publikum opplever det historiske på scenen får leseren fine innblikk i gjennom at forskerne deler sine subjektive opplevelser underveis, men jeg kunne ønsket å få vite mer om hvordan det generelle publikum opplevde produksjonene og hvordan prosjektets utforskningsarbeid og valgene som ble tatt underveis virket i samspillet mellom kunstnerne på scenen og publikum i salen.

Jeg kunne også ønsket meg noen flere redegjørelser for valg av utøvere og andre medvirkende og hvilke kriterier og forhold som lå til grunn. Det kunne også

vært fint med noen tanker i ettertid; om enkelte valg, faktorer og forhold påvirket arbeidet i noen retning og om de har tanker om noe kunne vært gjort annerledes på bakgrunn av de erfaringene de skaffet seg. Det hadde også vært interessant med forskerne og utøvernes tanker om videre forskningsnivå og hvordan de og andre forskere kan videreutvikle denne forskningsgruppens arbeid.

Det er en solid og rik publikasjon med høy tverrfaglig relevans. Jeg håper de er i gang med å planlegge neste prosjekt, og jeg håper forskere, regissører og scenekunstnere forholder seg til prosjektets problemstillinger og funn og går inn i arbeid med historiske stykker med den “refleksivitet” og oppmerksomhet som her er lagt frem. Med Mark Tatlows ord: “Ultimately, these are things you have to explore and experiment with in rehearsal and even in performance”. Jeg håper de fortsetter med det!